

ня ідентичності в процесі учбової діяльності. Підтримувати стан психологічного здоров'я студентів у процесі навчальної діяльності є необхідною умовою гармонійно розвитку особистості та оволодіння навичками пристояння в складних життєвих обставинах.

З огляду на викладене, вважаємо, що необхідно в подальшому досліджувати цю проблему, оскільки основною метою вищого навчального закладу є підвищення ефективності навчально-виховного процесу, становленню ідентичності засобами практичної психології та психологічної служби

ЛІТЕРАТУРА:

1. Панок В.Г. Психологічна служба вищого навчального закладу: організаційно-методичні аспекти / В.Г. Панок. – К., 2010. – 230 с.

2. Пляка Л.В. Психологічне здоров'я студентів як психологічна проблема / Л.В. Пляка // Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2010. – Т. XIII. – Ч. 2. – С. 315–322.

3. Слободчиков В.И. Антропологический подход к решению проблемы психологического здоровья детей / В.И. Слободчиков, А.В. Шувалов // Вопросы психологии. – 1996. – № 5. – С. 54–78.

4. Goldberg D., Williams P. A user's guide to the General Health Questionnaire / D. Goldberg, P. Williams. – NEFR-NELSON, 1998.

5. Тест «Психологічного здоров'я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azps.ru/tests/neblago/psychological_health.html (14.09.2011).

6. Райгородский Д.Я. Практическая психо-диагностика: методики и тесты : [учебное пособие] / Д.Я. Райгородский. – Самара : Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002. – С. 59–63.

УДК 159.923:316.6

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ЛЮДЕЙ ІЗ ФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

Сизко Г.І., к. психол. н., старший викладач кафедри прикладної психології та логопедії

Бердянський державний педагогічний університет

Розглянуто проблему становлення гуманної особистості майбутнього вчителя. Визначено структуру гуманного ставлення та чинники, необхідні для становлення гуманності в майбутніх педагогів. Охарактеризовано показники рівнів сформованості гуманного ставлення до осіб із фізичними вадами.

Ключові слова: гуманість, гуманізм, гуманне ставлення, гуманізація відносин, гуманізація освіти, гуманне виховання, навчально-виховний процес.

Рассмотрена проблема становления гуманной личности будущего учителя. Определена структура гуманного отношения и факторы, необходимые для становления гуманности будущих учителей. Охарактеризованы показатели уровней сформированности гуманного отношения к людям с физическими недостатками.

Ключевые слова: гуманность, гуманизм, гуманное отношение, гуманизация отношений, гуманизация образования, гуманное воспитание, учебно-воспитательный процесс.

Syzko H.I. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF DEVELOPMENT OF HUMANE ATTITUDE TOWARD PEOPLE WITH PHYSICAL DEFECTS FOR FUTURE TEACHERS

The problem of becoming of humane personality of future teacher is considered. Certainly structure of humane relation and terms, necessary for becoming of humanity for future teachers. The indexes of levels of formed of humane relation and certainly criterion signs of achievement of levels of formed of humane relation are described.

Key words: teaching and educational process, humanity, humanism, humanism education, humanization of relations, humane relation, humanization of education, humane education.

Постановка проблеми. Основа, на якій будуються різноманітні освітні програми – це гуманізація освіти, на підґрунті якої можна формувати особистість, що праугне до саморозвитку і володіє почут-

тям соціальної відповідальності, яка вміє використовувати й цінувати духовні й матеріальні багатства суспільства та сприяє відновленню й збагаченню його духовності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення розвитку гуманного ставлення особистості до людей із фізичними обмеженнями, на думку багатьох дослідників, необхідно здійснювати в аспекті соціальних зв'язків, тобто тих зв'язків із людьми, до яких вона залучена як безпосередньо, так і опосередковано [2].

Зокрема, О. Столяренко [8] підкреслює, що ціннісне ставлення до будь-якої людини, розуміння її унікальності, важливості, пріоритетності у розвитку суспільства і цивілізації в цілому є одним із першочергових у формуванні гуманної особистості, ставлень до оточуючих. Саме від нього залежить формування гуманістичної спрямованості як важливого компонента професійного розвитку майбутнього вчителя.

Гуманістичними можна назвати тільки ті ціннісні орієнтації, які позбавлені прагматизму, утилітарної зацікавленості. Вони складають цілісну систему, мають різні об'єкти спрямування, причому останні можуть перебувати як у сфері реального, так і абстрактного, нереального. За об'єктом спрямування їх доцільно поділити на такі, що спрямовані:

- на конкретну людину;
- на конкретну групу людей;
- на тип людей;
- на людину як таку.

Педагогічне опосередкування в процесі формування системи гуманістичних ціннісних орієнтацій має спиратись, на думку автора, на дві основні закономірності.

По-перше, зазначений процес розвивається від конкретного до абстрактного. Онтологічно спочатку формується ставлення до конкретних людей, а потім на цьому підґрунті утверджується ставлення до людини в принципі: конкретна людина – конкретна група людей – тип людей – людина як така.

По-друге, сутнісний алгоритм формування гуманістичних ціннісних орієнтацій такий: від почуття до усвідомлення і далі до етично зумовленої діяльності. Відповідно акцент зміщується від емоційно-чуттєвої сфери психіки (емоційне сприйняття людей, емпатійне співчуття їм) до раціоналістичної (розуміння іншого, усвідомлення необхідності гуманного ставлення до нього), а від неї – до волютивної (етично зумовлена діяльність).

Отже, духовне становлення особистості, що розвивається, буде успішним за умови сформованості гуманістичних ціннісних орієнтацій, альтруїстичної спрямованості особистості, наявності чітко визначених цілей, неперервності та поступовості на всіх етапах навчально-виховного процесу.

Навчання, яке забезпечує можливість здійснити життєвий вибір та вчинок, фор-

мує життєвий план або життєвий шлях особистості – процес, у якому здійснюється зміна та формування особистості (Ш. Бюлер). Одним з найважливіших компонентів у структурі особистості майбутнього вчителя автори розглядають його гуманне ставлення до оточуючих.

Проте ставлення до людей із фізичними особливостями істотно відрізняється від ставлення до здорової людини, тому розширення можливостей цієї категорії осіб у всіх сферах соціального життя змушує вносити істотні корективи в професійну діяльність педагогів, що стає все більш функціональною.

Особистість із фізичними вадами розвивається відповідно до загальних закономірностей розвитку людини, а дефект, стан чи хвороба визначають вторинні симптоми (за Л. Виготським), що виникають опосередковано протягом аномального соціального розвитку. Хвороба, яка спричиняє насамперед порушення в біологічній сфері людини, створює перешкоду для її соціально-психологічного розвитку.

Надзвичайно легко помітити, що будь-яка фізична вада зумовлює так би мовити «соціальний вивих». Це означає не тільки порушення співвідносної діяльності людини по відношенню до світу фізичного, природного, але й перш за все розрив, зсув тих систем, які визначають всі функції суспільної поведінки.

Як відомо, за взаєминами, стосунками між людьми, що реалізуються на поведінковому рівні, завжди стоять стосунки суб'єктів спілкування, їхнє ставлення один до одного.

Досліджаючи проблему ставлення, І. Сергієнко [7] зауважує, що у процесі накопичення досвіду спроб і помилок дитина підсвідомо засвоює певний стереотип своєї взаємодії з батьком чи матір'ю, який найбільше приймають, підтримують свідомо чи несвідомо. Спілкуючись із значущою людиною на основі такого стереотипу, дитина одержує можливість задовольнити певною мірою свої потреби: матеріальні, емоційні, пізнавальні тощо. Налагодження контакту відбувається під впливом значущої людини, що своїми реакціями на певні дії дитини спрямовує її у бажаному напрямі. Такий стан триває до того часу, поки в дитині не з'являється своє «Я», самосвідомість. Як зауважив Г. Костюк, «з появою свідомості, нових потреб, ідеалів у дитини змінюється життєве ставлення до навколошнього. Вона стає вибірково сприйнятливою, наслідує те, що відповідає її потребам, прагненням, і, навпаки, стає байдужою або протидіє тим впливам, які не відповідають її потребам або прагненням» [3, с. 164].

Ставлення до життя та до людей залучається ще в дитинстві, і залежить від

певних настанов, наприклад, батьків, які навіювали певне ставлення до оточуючих їх людей та від життєвого досвіду самої дитини (більше хорошого або поганого він бачив від батьків, знайомих та незнайомих людей) [1]. Виникають такі позиції: я – хороший, я – поганий, інші – хороші, інші – погані. Їх комбінація веде до формування чотирьох типів поведінки. Перша позиція: «Я – хороший, інші – хороші» така людина вірить у себе, визнає власну значимість та значимість оточуючих. Друга позиція: «Я – поганий, інші – хороші» її розділяють люди, що відчувають безсилия, неповноцінність та безглаздість існування. Ця позиція призводить до віддалення від інших людей, депресії, неврозів. Третя позиція: «Я – хороший, інші – погані» виникає, коли дитина відчула багато образ, несправедливості та складні життєві ситуації, що привчає її оцінювати оточуючих як поганих та при цьому сподіватись тільки на себе саму. Така людина може або страждати від оточення (позиція Жертви), або готова принижувати, ображати інших (позиція Переслідувача) [1]. Ставлення дитини до світу людей, що формується на ранніх етапах онтогенезу, потім майже не змінюється.

Згодом розширяється коло тих соціальних груп, куди входить суб'єкт, з якими він активно взаємодіє. Так, Г. Костюк зауважує: «На кожному етапі свого розвитку дитина посідає певне місце в системі доступних їй суспільних стосунків, виконує певні функції, обов'язки» [3, с. 164].

Отже, вітчизняні дослідники розглядають людину як активного діяча, творця свого життя, але при цьому вважають, що важливим чинником творення як свідомих, так і підсвідомих пластів психіки є вплив соціальних факторів на формування гуманного ставлення суб'єкта до інших людей.

На думку С. Рубінштейна, досвід, набутий дитиною в ранньому віці через стосунки з оточенням, зумовлює утворення в психіці тих «внутрішніх умов» сприйняття зовнішнього впливу, які потім можуть перетворитися на перепони, «психологічні бар’єри» у спілкуванні людей.

С. Рубінштейн у своїх дослідженнях наголошує на тому, що гуманне ставлення до іншої людини, до людей утворює основу людського життя, її серцевину. «Серце» людини усе зіткане зі ставленням її до інших людей; те, чого воно варте, цілком визначається тим, до яких стосунків людина прагне, яке ставлення до людей вона спроможна мати. Психологічний аналіз людського життя, спрямований на розкриття ставлення до іншої людини, становить ядро справжньої життєвої психології [6].

Психологічне ставлення, за В. М'ясищевим, «... становить цілісну систему з індивідуальних, виборчих, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності» [5, с. 110]. Як указує автор: «... ця система випливає зі всієї історії розвитку людини, вона виражає її особистий досвід і внутрішньо визначає її дії, її переживання» [5, с. 110].

Психологічне ставлення, за словами автора, є також основним інструментом і способом зв'язку з дійсністю, воно специфічно характеризує цілісну систему взаємодії людини із собою й оточуючими людьми (суб'єкт-суб'єктні й суб'єкт-об'єктні компоненти спрямованості). Ставлення детерміновані, з одного погляду, об'єктивними суспільно-історичними зв'язками, у які вступає суб'єкт, з іншого погляду – певним обсягом якісної специфіки стосунків, що залежать від внутрішньої тенденції вільного індивідуума, яка саморозвивається. У першому випадку найважливіше значення мають зразки й еталони стосунків у трудовій, у тому числі педагогічній, діяльності, міжособистісні стосунки, які інтеріоризуються індивідом. У другому – специфіка цього поняття розкривається в індегермінованості психологічних стосунків. На функціональному рівні психологічні стосунки відбувають емоційні, когнітивні, поведінкові аспекти особистості. Розглядаючи структуру ставлення, В. М'ясищев особливо виділяє такі компоненти, як: інтереси, оцінки, схильності й переконання. Останні формуються здебільшого в ході педагогічних впливів і надалі постають системоутворюальними характеристиками особистості.

Підкреслюючи вирішальну роль системи психолого-педагогічних впливів, що надають позитивний педагогічний ефект на формування цілісної, гармонійної особистості, В. М'ясищев зауважує: «... система вимог у сполученні зі знанням дійсності, особливо суспільної, формує переконання людини» [5, с. 184]. Стосунки також беруть участь у формуванні структури самосвідомості особистості, її характеру й домінуючих ціннісних орієнтацій. Ставлення пронизує всю психофізіологічну організацію людини, коли воно є основним компонентом структури особистості. Як основні параметри суб'єктивно-особистісних ставень В. М'ясищев виділяє: домінантність, рівень активності, ступінь стійкості, принциповість, цілісність, широту (багатство або вузькість відносин), рівень свідомості.

У зв'язку з вищеперечисленними стверджуємо, що специфіка й особливості прояву психологічного ставлення є показником, психологічним критерієм формування й розвитку характеру особистості, самосвідомості, системи ціннісних орієнтацій. Ос-

тannі впливають на розвиток гуманної особистості, що формується у відносинах між індивідами.

Вивчення проблеми ставлення до людей із фізичними обмеженнями показало, що в останніх переважає пессимізм, коли вони оцінюють можливості реабілітації, соціальної адаптації, пасивність у мобілізації власних можливостей. Це пов'язано не стільки з фізичним станом, скільки з конфліктним характером соціальної адаптації. До людей із фізичними обмеженнями переважає недоброзичливе ставлення оточуючих, що призводить до відчуття образів та зlostі, сором'язливості та неспокою, бажання залишитись на самоті. Саме тому, соціальне самопочуття людей із фізичними обмеженнями можна оцінювати як негативне.

Ця проблема тісно пов'язана з формуванням соціальних настановлень. Адже тільки за умови вивчення того, як соціальний досвід відбивається на особистості, можна вирішити, чим регулюються поведінка і діяльність людини. Звичайно виникає два запитання: чому люди в певних ситуаціях чинять так чи так; чим вони керуються, обираючи саме цей мотив?

Певним чином вибір пояснюють поняттям соціального настановлення. У західній соціальній психології існує традиція у вивчені соціальних настановлень (аттиду).

У 1942 р. соціальний психолог М. Сміт (США) запропонував трикомпонентну структуру аттиду, у якій виділив:

- а) когнітивний компонент (пізнання об'єкта соціальної установки);
- б) афективний компонент (емоційне оцінювання об'єкта, симпатія чи антипатія до нього);
- в) поведінковий (конативний) компонент (послідовна поведінка щодо об'єкта) [4].

Отже, соціальне настановлення визначають як усвідомлення, оцінка, готовність діяти.

Один із елементів структури соціальної установки – її когнітивний компонент, за допомогою якого пізнають об'єкт установки. Якщо таким об'єктом є людина з фізичними вадами, тоді характер установки неоднозначний. Про це свідчать результати дослідження, яке проводив Вінницький обласний центр соціальних служб для молоді серед здорового населення області з метою визначення соціальної установки щодо людей із фізичними вадами. Більшість опитаних вважає можливість жити повноцінним життям для таких осіб як маловірогідну [4].

Серед факторів, що впливають на формування ставлення оточуючих до людей із фізичними вадами, найбільшого значення надається рівню життя, проте акценти

дещо змінюються, виділяючи в цілому процесі важливість виховання і духовності.

Під час зустрічі з інвалідами в оточуючих виникає бажання полегшити чиєсь горе, співпереживання, співчуття, бажання допомогти, навіть запропонувати гроші. Проте не всі готові вести з ними бесіди.

Адже у контакті з інвалідами у більшості людей виявляється почуття жалю, незручності, провини, бажання швидше піти – що спричиняє в останніх гаму почуттів: образу, байдужість, бажання залишитися на самоті, чекання конфлікту.

Отож зауважуємо, що проблеми інвалідів ускладнюють байдужість людей, зайнятість оточуючих тільки своїми проблемами, необізнаність із проблемами інвалідів, ставлення до інвалідів як до «зайвих» людей і, нарешті, відокремленість інвалідів.

Маргінальний статус і психологічна депривація спричиняють хронічний стан фрустрації, після чого виявляються такі стани, як: самотність, замкненість, розлюченість, пригніченість, байдужість. Саме так виявляються особливості афективного компоненту соціальної установки.

Характеризуючи поведінковий компонент соціальної установки, можна констатувати не тільки його неоднозначність і суперечливість, а й пасивність здорового оточення в наданні практичної допомоги інвалідам з «переадресуванням» до сім'ї, держави, громадських фондів або до самих інвалідів [4].

У цілому соціальна установка на інвалідів характеризується неоднозначністю, суперечливістю та негативністю, тому найважливішою проблемою сьогодення є саме розвиток гуманного позитивного ставлення до людей із будь-якими фізичними вадами.

На думку дослідників А. Бойко, В. Кирічок, В. М'ясищева, формування гуманних взаємин здійснюється під час спільної діяльності, що має соціально-значущий і гуманний характер, і в разі забезпечення кожному можливостей для співчасті, співпереживання, взаєморозуміння і співробітництва як з вихователем, так і з іншими учасниками колективу.

Гуманна особистість майбутнього вчителя має відрізнятися шляхетністю та філософською мудрістю. Саме тому гуманне ставлення передбачає постійне моральне самовдосконалення. Подолання власних недоліків ідеологи гуманізму розглядають як турботу про навколошніх, своєрідну діяльність на благо людей.

Досліджаючи гуманне ставлення, у понятті «гуманне» виділяємо: визнання людини найвищою цінністю, її прагнення до морального самовдосконалення; орієнтацію на

позитивне в людях; постійну спрямованість на людину; доброзичливе ставлення до неї; активне заперечення асоціальних форм поведінки; нетерпимість до тих, хто не визнає принципу рівності та справедливості.

Вивчення гуманного ставлення до людей із фізичними обмеженнями як психологічного явища передбачає наявність певних критеріїв для оцінки його змісту, тих показників, за якими можна судити про позитивність його розвитку.

Спираючись на викладений вище теоретичний матеріал, ми розробили модель гуманного ставлення особистості студента до людей із фізичними обмеженнями. Побудова моделі розвитку гуманного ставлення майбутнього вчителя до людей із фізичними вадами дозволяє нам побачити структурні компоненти та визначити підходи до їхнього вивчення, розвитку, саморозвитку та корекції, пошуків шляхів удосконалення особистісного та професійного розвитку.

Така модель може бути використана як основа формування гуманного ставлення до всіх людей, проте, ми вважаємо, що вона ефективна і при формуванні гуманного ставлення майбутнього педагога до людей із фізичними вадами.

Виділені складові компоненти гуманного ставлення до людей із фізичними вадами (рис.1):

- когнітивний (знання специфіки людей із фізичними вадами, усвідомлення їх проблем та особливостей гуманного ставлення до таких людей, заперечення асоціальних форм поведінки до них);

- емоційно-оцінний (характеризує ставлення, яке виявляється в інтересі до людини із фізичними вадами, їх прийнятті як рівних; емпатії, тобто розумінні досліджуваними проблем людів із фізичними обмеженнями у формі співпереживання; прагненні до взаємодії із такими людьми);

- поведінковий (дозволяє визначити поведінку студентів щодо людей із фізичними обмеженнями) компонент. Його складові: здійснення допомоги та підтримки в потребах людей із фізичними вадами, безкорислива та добровільна діяльність, навички та вміння спілкування із такими людьми.

Дослідження компонентів гуманного ставлення дають підстави визначити передумови, що сприяють розумін-

ню через суб'єктивний образ людини з фізичними вадами, вольовій саморегуляції поведінки майбутніх педагогів щодо людей із фізичними вадами.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, показниками рівнів сформованості гуманного ставлення в майбутніх педагогів до людей із фізичними вадами можуть бути: знання особливостей людей із фізичними вадами; співпереживання, доброзичливе та шире ставлення, коректність і повага до них; допомога людям із фізичними вадами, підтримка їх у скрутну хвилину, гуманний характер спілкування та вчинки як норма співіснування з іншими людьми.

Відповідно, за такого трактування рівнів сформованості гуманного ставлення до людей із фізичними вадами можна розглядати як критеріальні ознаки: високий рівень – гуманні почуття, ідеали й переконання виявляються в діях та вчинках завжди і часто; середній рівень – виявляються іноді, за вимогою; низький рівень – не виявляються ніколи та майже ніколи.

Таким чином, змістовну структуру гуманного ставлення до людей із фізичними обмеженнями утворюють такі складові компоненти: когнітивний, що конкретизується у знаннях суб'єкта (знання специфіки людей із фізичними вадами, їх проблем та особливостей гуманного ставлення до таких людей), емоційно-оцінний – у ставленні особистості (інтерес до людей із фізичними вадами, прийняття, емпатія, прагнення до взаємодії з ними), поведінковий – визначає поведінку щодо людей із фізичними вадами (здійснення допомоги та підтримки

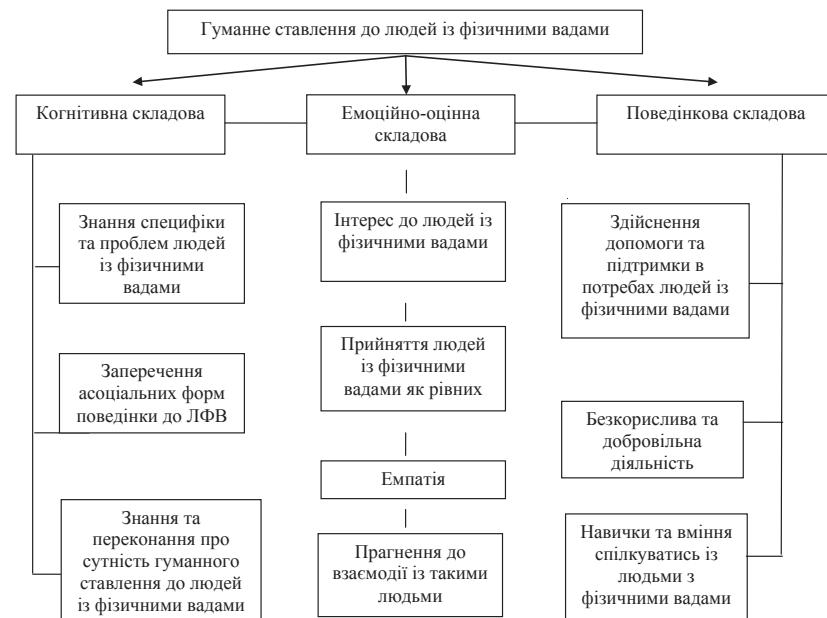

Рис.1. Модель гуманного ставлення майбутніх педагогів до людей із фізичними вадами

ки в потребах людей із фізичними вадами, безкорислива та добровільна діяльність, навички на вміння спілкування із такими людьми). Це стало підґрунтям нашого емпіричного дослідження для пошуків шляхів вирішення завдань із удосконалення особистісного, професійного розвитку, гуманістичної спрямованості, а саме психологочних особливостей гуманного ставлення до людей із фізичними обмеженнями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди: психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры: психология человеческой судьбы / Э. Берн ; пер. с англ. А.В. Ярхо, Л.Г. Ионин. – СПб. ; М. : Университетская книга, 1998. – 398 с.
2. Каган М.С. Мир общения : проблема межсубъектных отношений / М.С. Каган. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк ; за ред. Л.М. Прокопленко. – К. : Радянська шк., 1989. – 608 с.
4. Кучеровський О.К. Суспільство й інвалід: проблеми соціальної установки. / О.К. Кучеровський // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції ; [упоряд. І.Д. Зверева, І.Б. Іванова]. – К. : А.Л.Д., 1995. – С. 10–13.
5. Психологическая наука в СССР : [избранные психологические труды] : в 2 т. / под ред. Б.Г. Ананьева. – М. : Издательство Академии пед. наук РСФСР, 1960 – . – Т. 2. – 655 с.
6. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – 424 с.
7. Сергієнко І.М. Глибиннопсихологічні передумови ставлення суб'єкта до інших людей (на матеріалі активного соціально-психологічного навчання) : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / І.М. Сергієнко. – Черкаси : Прикарпатський університет імені Василя Стефаника. – 2004. – 290 с.
8. Столаренко О. Формування гуманних рис школярів загальної школи / О. Столаренко // Освіта і управління. – К. : Вирій, 1999. – Т. 3. – С. 53–54.

УДК 316.6

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ОСОБИСТОЇ ВЛАСНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сухаревська О.О., науковий кореспондент
лабораторії соціальної психології

*Інститут психології імені Г.С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України*

У статті показана роль проектної діяльності в процесі формування позитивного ставлення молодших школярів до власності. Охарактеризовано проектна діяльність у якості засобу формування позитивного ставлення молодших школярів до особистої власності. Розкрито поняття «проектна діяльність», види проекту. Представлені етапи й правила реалізації методу проектів. Описано досвід використання методу проекту при формуванні позитивного ставлення молодших школярів до особистої власності.

Ключові слова: проектні технології, проектування, проектна діяльність, метод проектів, позитивне ставлення до власності.

В статье показана роль проектной деятельности в процессе формирования положительного отношения младших школьников к собственности. Данная характеристика проектной деятельности в качестве средства формирования положительного отношения младших школьников к личной собственности. Раскрыто понятие «проектная деятельность», виды проектов. Представлены этапы и правила реализации метода проектов. Описан опыт использования метода проекта при формировании положительного отношения младших школьников к личной собственности.

Ключевые слова: проектные технологии, проектирование, проектная деятельность, метод проектов, экономическая культура, положительное отношение к собственности.

Sukharevska O.O. FORMATION OF POSITIVE ATTITUDE JUNIOR PUPILS TO PERSONAL PROPERTY BY MEANS OF PROJECT ACTIVITIES

The article shows the role of the project activity during the formation of positive attitude of younger schoolchildren to the property. The characteristic of the project activity as a means of creating a positive attitude of younger schoolchildren to personal property was given. The concept of “project activity” and project types are disclosed. The stages and rules for implementation of the projects methods are presented. The experience of using the method of the project during the formation of the positive attitude of younger schoolboys to personal property is described.

Key words: design technologies, design, project activity, project method, economic culture, positive attitude to the property.